

KGORO YA THUTO YA GAUTENG  
DITLHAHLOBO TŠA MAREMATLOU

SEPEDI LELEME LA TLALELETŠO  
MAEMO A GO LEKANELA  
(Lephephe la Pele)

FEB / MAR 2006

NAKO: Diiri tše 2

MEPUTSO: 80

DITAELO:

- Tlhahlobo ye e na le dikarolo tše tharo, A, B le C.
- Bala dipotšišo ka moka ka šedi pele o thoma go ngwala.
- Araba dipotšišo ka mo o laetšwego.
- Nomora dikarabo tša gago bjalo ka dipotšišo tša tšona.
- Šomiša polelo ya maleba mabakeng ka moka.

KAROLO YA A  
TEKATLHAOLOGANYO

POTŠIŠO 1

Bala ditemana tše di latelago o kgone go araba dipotšišo:

NA KE YONA TOKA

Monna o bonwa molato ka go šireletša Moratiwa **wa gagwe**.

Monna wa mengwaga ye masomepeditharo o rometšwe kgolegong mengwaga ye masomepedi ke kgoro ya tshoko ya Tshwane. Se se tla ka morago ga ge a sena go thuntšha le go bolaya mmelaelwa yoo a katilego moratiwa wa gagwe. Ge moahlodi a ruma molato wo, yena o rile ga go motho yoo a dumeletšwego go itšeela molao matsogong gomme monna yo e tla ba mohlala go ba bangwe.

Monna wa go kata ngwana **wa gagwe** ga a bonwe molato.

Bontši bja batho, kudu basadi ba mekgatlo ya bomme bo befedišitšwe o šoro ke kgoro ya tshoko ya Gauteng yeo e sa bonago monna yo a latofatšwago ka go kata ngwana wa gagwe wa mengwaga ye meraro molato. Go ya ka moahlodi, bopaki bjo bo tšweledišwego pele ga kgoro ga bo kgodiše le gatee. Ka fao 'kgoro ga e bone monna yoo wa Kgobe molato'.

Ba ba hlokofofatšago matšwantle ba **romelwa** kgolegong.

Bahlokofofatši ba latofatšwa ka go gobatša batšwantle bao ba thwetšwego nakwana ye nnyane sebakeng sa bona bašomedi ba, ka ge ba ngadile mošomo. Ge ba efa bopaki, bašomedi ba ba re ba dirile se ka ge batšwantle ba ba tšeela mešomo.

Mosadi wa go fiša monna **wa gagwe** o romelwa kgolegong.

Mosadi o tšweletše pele ga kgoro ya tšheko ka tatofatšo ya go fufatša mogatšagwe ka go mo fiša ka meetse a go bela. Go ya ka bopaki bjo bo tšweleditšwego kgorong ya tšheko, ke makga a mararo moo mosadi yo a ilego a begela maphodisa gore monna wa gagwe o a mo tlaiša, fela ga go seo se dirilwego ka bothata bjo. Moahlodi o ile a sola mosadi ka bogale, a mo hlaloša bjalo ka phaga ye sehlogo yeo e sa swanelago go phela le batho.

*E nolofaditšwe go tšwa go: A re šogeng thari: Mabusela M.M.*

- 1.1 Monna yo go bolelwago ka yena mo temaneng ya pele o be a na le mengwaga ye mekae? (1)
- 1.2 Go reng kgoro e mo romela kgolegong? (4)
- 1.3 Na wena ge o be o le monna yo nkabe o dirile seo a se dirilego? Efa lebaka la go kwagala. (3)
- 1.4 Go ya ke wena, kahlolo ya moahlodi ke yeo e kgotsofatšago? Fahlela. (3)
- 1.5 Temeng ya bobedi, ke eng seo se befedišago mekgatlo ya bomme? (2)
- 1.6 Moahlodi o reng a sa bone monna molato ka seo a se dirilego? (2)
- 1.7 Banna ba go swana le ba, rena re le setšhaba re ka dirang eng ka bona? (4)
- 1.8 Ke eng seo se bakilego go hlokoatšwa ga matšwantle? (2)
- 1.9 Na o bona e le tshwanelo go bitša batho ba ka maina ao e sego a tshwanelo? Efa lebaka la karabo ya gago. (3)
- 1.10 1.10.1 Temeng ya mafelelo ke eng seo se hlotšego go fufala ga monna yo? (3)
- 1.10.2 Mosadi o begile mathata a gagwe gaka maphodiseng? (2)
- 1.10.3 Go reng moahlodi a bitša mosadi yo phaga? (3)
- 1.11 A mosadi yo ke phaga goba o be a leka go itšhireletša. Ntšha maikutlo a gago. (2)
- 1.12 Na go ya ka wena, maphodisa a dira mošomo wa bona? (1)

**PALOMOKA YA KAROLO YA A: [35]**

KAROLO YA B  
KAKARETŠO YA DITEMANA

POTŠIŠO 2

Bala ditemana tše di latelago gomme o di akaretše ka methaladi ye LESOME fela:

Matšatšing a re phelago mo go ona re phela ka theknolotši. Bophelo bo bonob kudu ka gore le yona megalantšu e fetogile. Re na le mehutahuta ya diselula bjalo ka *Cell-C*, *VodaCom* le *bo MTN*. Megalantšu ye ya letheke e tloga e re hola kudu. Ge e sa thoma obe o tlabega go bona motho a bolela a nnoši ebile a sega o ka re ga a tšee gabotse.

Mehuta ye ya megala e bofokwa ka gore motho o kgona gore a nametše sefatanaga a bolele le motho yo mongwe a lekgolekgole. O kgona le go lebelela ditšhelete tša gago ka polokelong ka ditatamente ntle le go ya gona. Yona e kgahliša ka gore e a swarega le gona ga e boima o ka e lokela ka potleng, o ka e kadietša letheke, molaleng, wa e lokela ka sekhwameng goba wa e swara ka seatla.

Motho le ge a le ka bohlapelong / botshwelamare o hwetša a dutše a bolela ka mogalantšu. Le ge e ka ba bošego motho a le ka dikobong, ke re le ge motho a apeie ka moraleng / khitšhing o hwetša thaka ye mpsha motho wa gona a hudua ka letsogo le tee le lengwe le swere selula. Go romelanwa melaetša, ya megala, mola ye mengwee kgona le go swantšha motho.

PALOMOKA YA KAROLO YA B: [10]

KAROLO YA C  
THUTAPOLELO

POTŠIŠO 3

Bala temana ye e latelago gore o tle o kgone go araba dipotšišo:

Maabane re be re keteka moletlo wo mogolo. Malose o be a apere gabotse kudu, o ka re monyadi. **O be a feletše ka sutu** ye tala ya go sepelelana le mebala ye metala ye e tšwelelago mo hempeng. Dijo, di be di le bose, Aowa! re tloga re ipshinne kudu.

3.1 Mo Sepeding re fela re šomiša poeletšo ya lentšu:

Mohlala: Baeng ba tšwa kgole (kgolekgole)

Ngwalolla mafoko a a latelago o boeletše mantšu a a thaletšwego:

3.1.1 A feletše ka sutu ye tala. (2)

3.1.2 Re tloga re ipshinne kudu. (2)

3.2 Ngwala sekafoko se ka kganetšo: Dijo di be di le bose. (2)

- 3.3 Ke mantšwana afe mo temaneng ao a re laetšago:
- 3.3.1 Lehlathi la nako. (1)
- 3.3.2 Lehlathi la mokgwa. (1)
- 3.4 Leina le **monyadi** le tšwa lediring lefe? (1)
- 3.5 Ntšha lethuši la lediri mo lefokong le le ntshofaditšwego o be o fe lediri leo le le thušago. (2)

[11]

#### POTŠIŠO 4

- 4.1 Bala temana ye e latelago o kgone go fetola dipotšišo:

Gagešo re dula ntlong ye kgolo. Ntlo ye e agilwe ke tate. Ke be ke ithuta go aga ge ke be ke thuša rangwane Thomo, ngwagola ge a be a agantlo ya gagwe mola Polokwane.

- 4.1.1 Ngwalolla mantšu a a laetšago tše di hlalošitšwego ka fa fase.
- (a) Gore mošomo o phethilwe. (1)
- (b) Gore motho o itiretše se sengwe. (1)
- 4.1.2 Ke mantšu afe ao a lego mašala go tšwa mafokong a a latelago:
- (a) Ntlo ye e agilwe ke tate. (1)
- (b) Ke be ke thuša rangwane go aga ntlo ya gagwe mola Polokwane. (1)
- (c) Mola Polokwane (1)
- 4.1.3 Lefoko le ke mohuta ofe wa modirišo?  
'Ntlo ye e agilwe ke rangwane Thomo.' (2)
- 4.1.4 Temaneng ya ka godimo re na le mehlala ye mebedi ya mainaina. A šomiše mafokong a go kwagala. (2)

[9]

POTŠIŠO 5

Lebelela dikhathuni tše di latelago gore o kgone go araba dipotšišo:



- 5.1 Mo khathuning ya pele ka godimo banna ba, ba dira eng? (1)
- 5.2 Lebelela khathuni ya bobedi gomme o šomiše mehuta ye e latelago ya mahlaodi mafokong a makopana:
- 5.2.1 Kopana. (2)
- 5.2.2 Kgolo. (2)
- 5.2.3 Šweu (2)
- 5.3 5.3.1 Ke lentšu lefe leo le laetšago go dumediša? (1)
- 5.3.2 Sekafoko se: 'o na le lengwalo', ke leba la mohuta mang? (1)
- 5.4 Ka ntle le lengwalo la go otlela, efa mangwalo a mabedi fela ao mootledi a rego o na le ona. (2)
- 5.5 Go kgopela maoto ke go dira eng? Kgetha karabo ya maleba go tše:
- 5.5.1 Go kgopela maoto a motho. (1)
- 5.5.2 Go kgopela tsela. (1)
- 5.5.3 Go kgopela thušo / go nametšwa. (1)
- 5.6 Ngwalolla go tšwa dikhathuning mantšu ao a laetšago go botšiša. (2)
- 5.7 Ngwala sekafoko se, ka letlago. 'O a lala wa šala' (1)

[15]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: [35]

PALOMOKA YA LEPHEPHE: 80